

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ה

פרשת מסעי

אלה מסעי ונו' (ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאייהם):

א. מלאכת מחשבת.
פרק לג' פסוקים א'-ב':

ראוי ליישב הכפל והשנוי בראש מולאיהם ואחר כך מסעיהם ולבסוף החילוק מסעיהם ואחר כך מולאיהם? גם ויכתוב ואלה בפסוק אחד לריכוס ביאור. ואמנם ראוינו במסעות האלה שהובאו בפרשה אשר לא נזכרו עד הגה בדרך בלכתם במדבר, כאשר תראה בפרשת בהעלותך נסעו מחלרות ויחנו במדבר פארן וממדבר פארן נראה שלא נסעו אלא בפרשת חקת שבאו לקדש וכאן נראה שמחלרות נסעו לכמה מסעות עד קדש וכן נמלא אחר נסיעתן מהר ההר עד הרי העברים? והדבר הוא שלא חס הכתוב לכתוב בתורה בסדר ההליך אלא המקומות שבהם אירע דבר לישראל מן העוב או מן הרע, אבל המסעות שלא נמחדש דבר בהם לא הזכירם. אמנם בפרשה הזאת נמלא כרוכלא הזכיר כלם אחד לאחד בסדר כנראה גם אשר לא כתוב בתורה. וזה ראה הפסוק להודיענו צוה שלא יקשה לך למה משה רבינו ע"ה לא כתב בסדר נסיעת ישראל במדבר כל המקומות. כי לא כתב מה שלא בא לו ענין ספור גם או חטא או דבר ראוי להזכירו להולאת בני ישראל בדרך. על כן אמר ויכתוב משה את מולאיהם למסעיהם על פי ה' פי' כתב משה בתורה הולאת בני ישראל כפי הראוי למסעיהם והמקומות שלא אירע בהם דבר ספור מה לא הביאם. אבל ככאן ואלה מסעיהם למולאיהם אלו הם כל המסעות הנריכות להולאתם שיבואו כאן בסדר אף מה שהשייט בתורה: ד"א שמלאנו בפרשה הזאת שני שמות קלת ממסעות ממה שכתבנו בתורה. כיולא בדבר מדבר פארן הכתוב במרגלים וכאן נכחו בשם רתמה וכתב רש"י לשון רמיה שהולאו התרים את הארץ. לכן אמר שכתב משה בתורה מולא שמות המסעות כאשר המה על פי ה' בשם הקדום. ויהיה לשון מולאיהם כלשון (לעיל ל') כל מולא שפתיה לנדריה. אמנם אלו המסעות הנכתבים כאן המה כרמו מולא מעשיהם. רתמה על שם רמיה. קצרות התאוה (לעיל י"א) כי שם קצרו את העם המתאוים. באופן שאלה מסעיהם למולאיהם שהמסעות אשר עשו בני ישראל המה נתנו מולא לשמותם כאשר אירע בהם מקרה בלתי טהור:

אבות

1. כמה ואינה שאלות מצאה פרשנו בתחילת דברינו?
2. פרשנו מספיר איך אמה ומתי התורה מזכירה את מקומות השהות של בני ישראל. מהו המשותף לכולם?
3. אמה כאן המצב שונה?
4. פקטע השני - דבר אחר - מביא פרשנו דעה שונה, מהי?
5. איך מתפרשת הלשון 'ותר טוב, לדעתך?

לג (א) אלה מסעי בני ישראל. נכתבו כאן המסעות להודיע חסדיו של הקב"ה עמהם, שאף שגזר עליהם להניעם במדבר לא היו מטולטלים תמיד בלא מנוחה, אבל בכל זמן הגדול הזה לא הלכו רק אלה המסעות. ועוד הזכיר כל המקומות בשם, להודיע הזרות שהיה במסעות האלה מלד שוממות הארץ שהלכו בה, כי הגה רוב המקומות שיזכיר הם ארץ מלחה ולא תשב, מדברות נוראות לא מקום זרע ומים אינן לשחות, ועכ"ו ישנו שם ארבעים שנה על דרך הפלא, ועוד טעם אחר להודיע זכות ישראל בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה באופן שהיו ראויים ליכנס לארץ:

ב. ביאור יש"ר.
פרק לג' פסוק א':

מסעי

סאלות

1. על איזה קושי - שאינו מוזכר כאן - מנסה פרשנו להשיב כאן?
2. מהי תשובתו הראשונה?
3. בתשובתו השנייה מסביר פרשנו עם את השמות השונים והמשונים, איך ולמה?
4. בתשובתו האחרונה הוא חורג מתשובה צנינית וצובר לתשובה רציונית-רוחנית, בצבט למה?

* * *

ג. הכתב והקבלה .

פרק לג' פסוק ב': על פי ה' דנוק עם ויכתב משה לטורות כי גם מכתב המסעות האלה היו מומלח
 ה' עניו, ללא כלאים שמקצבו עם למסעיהם, כלומר למסעיהם שהיה עפ"י המס, וכבר הסינו
 עליו מן הספסוף למסעיהם שהוא מפקיק יותר מן האולף שנעשה, שזה יורה היותו כמאמר מוסגר.
 ואלה מסעיהם למוצאיהם. אמר שהודיע מקודם כי משה כתב כל הקורות המולאות אותם ככל
 מסעיהם, החסיל להודיע שנות מקומות מסעיהם אשר הונח עליהם ע"ש המקריים אשר מלא אותם
 בנס. לכן אמר חסלה מולאיהם למסעיהם וכאן נהיפק:

סאלות

1. מה הבציה בקטע הראשון, במה חולף פרשנו על האבן-צנרא ומה פירושו הוא?
2. בקטע השני מסביר פרשנו לכאורה בציה סלנונית, מהי ומה תשובתו?

* * *

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק לה' פסוקים ג', ח':

פרק לה

- (ג) לְבַהֲמָתָם. לְמִרְכָּב וּלְמִשָּׂא.¹
 וּלְרִכְוִשָּׁם. בְּקָר וּבְאֵזֵי. וְלִקְל תִּיְתָם.
 כְּמוֹ דְבוּרִים שֶׁל פְּנֹת וְיוֹנֵי שׁוֹבֵךְ
 וְזוֹלְתָם.²
- (ח) מֵאֵת הָרֶב תִּרְבּוּ. כִּפְגֵי שֶׁהֶעֱלוּ
 אוֹתָהּ בְּדָמִים.⁴ וְהָיָה הַקָּעֵט שֶׁל
 אוֹתוֹ שֶׁבֵט שֶׁהָיָה לוֹ חֶלֶק הַקָּעֵט, שֶׁהָיָה
 בְּדָמִים אֶל הַחֶלֶק הָרֶב, שֶׁהָיָה נִחְנָן
 לְלוּיִים אוֹתוֹ הַשֶּׁבֵט אֲשֶׁר חֶלְקוֹ רֶב
 הַפְּמֹת.⁷

4. כפי שביאר רבינו לעיל כוונתו ינתחלקה הארץ לשנים עשר חלקים שוים בערך הדמים. בלתי שוים בכמות. 5. בשטח הקרקע שקיבל מסוג משובח. 6. בשטח שהשבט האחר קיבל בקרקע ממין לא משובח. 7. כך שהשבט בעל קרקע משובחת הפריש ללוויים פחות שטח לעריהם ולמגרשיהם, מאשר השבט בעל קרקע לא משובחת, כאשר שניהם בעלי ערך שוה. יוצא לפי רבינו שקנה המידה להפרשת ערים ומגרשים ללוויים הוא ערך הקרקע שכל שבט קיבל, ולא כמות הקרקע וגם לא כמות האוכלוסין.

1. לא לרעות, כי אם לפעילות כלכלית הקשורה בשימוש בבהמות. 2. מרעה, כמו "כי היה רכושם רב" (בראשית יג), בענין "ולא נשא אותם הארץ" אחרי ש"היה צאן ובקר ואהלים", ולכן היה ריב בין הרועים. 3. סוגים שונים של חיות (שלא כפירושי רש"י לכל צרכיהם), כלומר מלשון חיות (בזולם) ולא מלשון חיות (בשורוק). רבינו נקט בדבורים ובשובך על פי המשנה (בבא בבחרא כג, א): מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה (שהיונים מפסידין ורעוני גנות - רש"י), הצד השווה בשלושת הדברים הוא הצד האיקולוגי של איכות החיים, אשר כשביל זה ניוונו ללוויים מגרשי עריהם.

סאלות

1. מה הקשיים עצומים להתצורך בפסוק ט' אם לא נקבל את דעת פרשנו?
2. במה תשובתו צונה עם מצבר לביאור פסל הלשון?
3. מה הקושי הצנייני בקשר לבציה חלוקה שווה בין השבטים?
4. מה בדיוק קיבל פסל לוי לבי למה?
5. איך זה הסתדר למצעה פסטה?

* * *

(יב) למקלט מגואל, כלומר מגואל הדם הקרוב לנרצח.⁹¹

(יג) שש ערי מקלט תהיינה לכם. מלמד שאעפ"י שהבדיל משה שלש ערים בחייו, לא היו קולטות עד שהובדלו שלש בארץ כנען, ואעפ"י שבארץ כנען השעה שבטים וחצי, וכאן אינם אלא שנים וחצי, השוה מנין ערי מקלט שלהם, שהרי בגלעד מצויין רוצחים, שנאמר: גלעד קרית פועלי און עקובה מדם. זהו שאמר הכתוב: טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, אם לרצחנים נותן שביל ודרך שיברחו ויבלטו, לצדיקים על אחת כמה וכמה. והרמב"ן ז"ל - נתן בזה שני טעמים במה שהרבה הכתיב ערי מקלט בעבר הירדן כמו בכל ארץ כנען, הראשון לכבוד משה שהבדילו, והשני כפני הארץ סיוון ועוג שהיתה בעבר הירדן היתה גדולה עד מאד כי היו מלכיה אדירים, וארץ כנען אע"פ שהיו בה שלשים ואחד מלכים לא היו מלכי ארצות כי אם מקומות וערים קרובות זו לזו, מהלך חצי יום ביניהם קצת מהם, וכענין שדרשו רז"ל על מעלת הארץ שכל המלכים היו רוצים להיות להם נחלה בארץ ונקרא שמם עליהם, ועל כן היתה ראויה עבר הירדן לשלש ערי מקלט ככל ארץ כנען.

ה. רבינו בחיי.

פרק לה' פסוקים יב', יג':

מסעי

שאלות:

1. מה הקושי האפשרי בפסוק יב' שפרשנונו צונה עליו?
2. מה השאלה המתעוררת בפסוק יב' ואינה מין שאלה היא לו?
3. התוכל לשער למה דוקא ב"ליל צד מצויין רוצחים"?
4. מהו הטעם הראשון שנותן הרמב"ן ומה הסברו?
5. הטעם השני מנמק זאת מסיבות מרחק גיאוגרפי, התוכל להוכיח זאת עם במיקום צרי המקלט?
6. תוק כק מצלה הרמב"ן הסבר מצנין על ההפך האיכותי-רציוני בין מצרף הירדן למזרחו, מהו והתוכל להסבירו?

* * *

1. חזקוני.

פרק לה' פסוקים יב', יד': (יב) למקלט מגואל, מחמת פחדו של גואל, קרובו של הרוג. ולא ימות הרוצח, לפי שנאמר: ורוצח גואל הדם את הרוצח, שומע אני בינו לבין עצמו יהרגנו ת"ל ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט.

(יד) את שלש הערים, חסר כאן המעשה, ופירש: בפרשת ואתחנן, כאן פירש"י: אעפ"י שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי השה מבין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפיש רוצחים, כדכתיב: גלעד קרית פועלי און עקובה מדם. כלומר אף התורגים במויד גולים לערי מקלט, ולפיכך צריכין היו אותם שבגלעד לערי מקלט בשות לאותה שבארץ כנען, כדתנן במס' מכות: בראשונה אחד שוגג ואחד מויד גולה לשם בראשונה, פירש"י: בתחלת דינו, והיינו דכתיב כאן: ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט, והכי איתא בסיפרי: הכל מקדימין לערי מקלט, ב"ד שולחין ומביאין אותו משם שמי שנתחייב מיתה הרגהו, ומי שלא נתחייב מיתה, פטרהו.

שאלות:

1. מה הקושי בקטע הראשון ומה מצנהו?
2. איך הוא מסביר את הצורך לכתוב: ולא ימות הרוצח" ומה הוא מחדש כאן?
3. מה פירוש: "חסר כאן המצשה" ומה מוסיף הפסוק בסר' ואתחנן?
4. פרשנו קובע שבתקופה מסוימת עם הרוצחים במליד היו אולי אצרי המקלט, איך זה בדיוק קצף?
5. כמה זה מסביר את הקושי הצולה מן הפסוקים?
6. התוכל לשער למה נוהג זה בוטף?

* * *